

ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ЖІНОЧОЇ СТАТТІ

PREVENTION OF FEMALE-MINORS CRIME

Євдокімова М.О.,

аспірант

Академії адвокатури України

У статті розглянуто феномен злочинності неповнолітніх осіб жіночої статті, виявлено її специфіку та основні тенденції. Надано характеристику найбільш типовим злочинам, які скоюють неповнолітні особи. Визначено ряд проблемних питань щодо попередження злочинності неповнолітніх осіб жіночої статті, висловлено окремі пропозиції.

Ключові слова: злочинність, жіноча злочинність, неповнолітні особи, попередження злочинності, латентність.

В статье рассмотрен феномен преступности несовершеннолетних лиц женского пола, выявлены ее специфика и основные тенденции. Охарактеризованы наиболее типичные преступления, которые совершают несовершеннолетние лица. Определен ряд проблемных вопросов по предупреждению преступности несовершеннолетних лиц женского пола, высказаны отдельные предложения.

Ключевые слова: преступность, женская преступность, несовершеннолетние лица, предупреждение преступности, латентность.

The article deals with the phenomenon of female-minors crimes, reveals its peculiarities and main tendencies. The author of the present article describes main characteristics of the most typical crimes committed by minors. Also, a number of problematic issues on how to prevent crime by female-minors is analyzed, the author's own point of view is underlined.

Key words: crime, female crime, minors, crime prevention, latency.

Постановка проблеми. Поширення такого явища, як злочинність серед неповнолітніх, та поява нових форм злочинної поведінки різко загострюють кримінальну ситуацію у сучасному суспільстві, а це, безумовно, свідчать, що держава ще неповною мірою використовує всі наявні можливості і резерви для активізації боротьби з цим видом злочину.

Незважаючи на те, що кількість злочинів скоєних неповнолітніми особами жіночої статті поступово зменшується, важливість цієї проблеми не перестає бути нагальною у нашому суспільстві, оскільки такий вид злочинності створює підґрунття для поширення та розвитку більш негативного соціального явища, як жіноча злочинність зокрема, яка, у свою чергу, суттєво впливає на моральний стан суспільства та слугує своєрідним індикатором здоров'я країни.

Тому дослідження та вивчення злочинності неповнолітніх осіб жіночої статті, а також дослідження та впровадження найбільш ефективних заходів щодо її профілактики є актуальним та потребує особливої уваги з боку науковців-кримінологів, держави, громадських організацій та сім'ї.

Стан опрацювання. Над проблематикою жіночої злочинності працювали такі вітчизняні науковці, як В.С. Батиргарєєва, В.О. Меркулова, Б.М. Головкін, Н.О. Чечель. Значний внесок у дослідження питання щодо неповнолітньої злочинності та її профілактики здійснили М.І. Фіалка, О.Г. Колб, І.М. Даньшин, О.Є. Михайлова, В.Ф. Мороз, Н.М. Пісоцька.

Метою статті є аналіз такого явища, як злочинність неповнолітніх осіб жіночої статті, та пошук найбільш ефективних заходів щодо попередження цього виду злочину.

Виклад основного матеріалу. На злочинність, зокрема і на злочинність неповнолітніх осіб жіночої статті, здійснюють деструктивний вплив такі нега-

тивні фактори: погіршення стану економіки, політичні проблеми, збройні конфлікти. Зростання злочинності сприяє дисбалансу в економіці, негативно впливає на роботу органів державної влади, через що послаблюються контрольні функції соціальних інститутів, що призводить до безкарності злочинців.

Безкарність за вчинення різних правопорушень негативно позначається, насамперед, на підростаючому поколінні і тісно пов'язана, в першу чергу, зі злочинністю неповнолітніх взагалі. Злочини набувають серйозного і небезпечного для суспільства характеру.

Тому, на нашу думку, не можна досліджувати феномен жіночої злочинності без дослідження злочинності неповнолітніх осіб жіночої статті, оскільки, як відомо, особа стає на хибний і злочинний шлях ще у дитинстві та підлітковому віці.

Злочинність неповнолітніх жіночої статі – це соціальне явище, що охоплює своїм змістом сукупність злочинів, скоєних особами жіночої статі у віці 14–17 років за певний проміжок часу та на конкретній території. Такий вид злочину має свої особливості, які необхідно враховувати під час вироблення найбільш ефективних попереджувальних заходів.

Серед загальних причин правопорушень неповнолітніх у науковій літературі виділяють такі:

1. Розпад соціокультурного середовища існування і, насамперед, криза сім'ї як інституту соціалізації; послаблення соціальної захищеності неповнолітніх. Через скорочення та хронічне невиконання соціальних програм у державі, обмежене, а нерідко й зменшене виділення бюджетних асигнувань на соціальні потреби зросла кількість вразливих сімей. Численні дослідження засвідчують, що більшість неповнолітніх злочинців виховувались у такого роду сім'ях. На практиці це проявляється різнопланово:

часто це загальна атмосфера неповаги батьків одне до одного, до дітей, жорстокість щодо них, демонстративна байдужість, зайнятість батьків власними проблемами, цинізм тощо.

2. Криза моральних устоїв, занепад культури, специфічна «дебілізація» суспільства. Серед неповнолітніх масово поширені нехтування моральними нормами, зневага до закону.

3. «Саморуйнівна» поведінка, тобто спосіб життя, коли неповнолітній не зацікавлений у своєму майбутньому, не замислюється над проблемою позитивної самореалізації власного потенціалу, а йде на конфлікт із суспільством; нездатність до прийняття самостійних рішень.

4. Посилення впливу асоціальних і антисоціальних структур; жорстоке ставлення «мікросередовища існування» до неповнолітніх.

5. Деструктивний вплив кіно і частини засобів масової інформації. Ф. Уертхем дійшов висновку, що демонстрація насильства, жорстокості і садизму справляє згубний вплив на молодь, які у процесі такої «соціалізації» стають більшою мірою «теле-спрямованими», тобто характеризуються ворожістю до оточення, жорстокістю і відсутністю співчуття; засоби масової інформації сприяють формуванню та закріпленню у свідомості підлітків впевненості в тому, що жорстокість, агресія і сила є найдієвішими регуляторами у міжособистісних стосунках.

6. Психопатологія – зростання числа дітей із психічними відхиленнями [1, с. 124].

Злочинність неповнолітніх жіночої статі характеризується такими особливостями:

- висока латентність;
- спрямованість на порівняно вузьке коло об'єктів, що охороняються кримінальним законом. Основу її кримінальної структури становлять такі види злочинів: крадіжки, хуліганство, грабежі і розбої;
- підвищений ступінь суспільної небезпеки;
- в останні роки злочинність дівчаток-підлітків дедалі більше набуває групового характеру скоєння злочинів;
- вона становить основу для поширення та зростання загальної жіночої злочинності;
- вчинення злочинів здебільшого в денний час (з 11 до 17);
- неймовірна жорстокість, виняткова зухвалість і цинізм злочинної поведінки;
- спрямованість злочинних дій здебільшого проти осіб жіночої статі у віці до 18 років, які є близькими або знайомими для неповнолітніх злочинниць людьми (подруги, сусіди, родичі);
- неповнолітні жіночої статі, на відміну від неповнолітніх чоловічої статі, найчастіше попередньо планують вчинення злочину, проявляючи при цьому неабияку винахідливість, нестандартність мислення, прагнуть забезпечити собі «алібі»;
- орієнтація на розкішне і безтурботне життя, придбання дорогих та «фірмових» речей.

На криміналізацію неповнолітніх осіб жіночої статі головним чином впливають негативні фактори соціального мікросередовища (перш за все,

сім'я, шкільний колектив, неформальні групи). Це зумовлено рядом обставин. Причому через статеві особливості соціальне мікросередовище здійснює більш великий вплив у вихованні дівчат, порівняно з юнаками.

Педагоги підкреслюють, що негативні фактори здійснюють менший вплив на хлопчиків, порівняно з дівчатами, в яких вони зачіпають більш глибокий пласт внутрішньої самосвідомості. І як тут не згадати слова великого педагога А.С. Макаренка: у справі з перевихованням немає нічого важчого за дівчат.

Протидія злочинності неповнолітніх полягає у проведенні вповноваженими суб'єктами системи заходів, спрямованих на усунення або нейтралізацію факторів, що спонукають до вчинення неповнолітніми особами злочинів.

Залежно від об'єктів, на який спрямований превентивний вплив, прийнято виділяти три рівні попередження злочинності неповнолітніх: загально-соціальний, спеціально-кримінологічний та індивідуальний. Усі ці три рівні безпосередньо пов'язані між собою і відіграють велике практичне значення для профілактики досліджуваного виду злочину, проте у своїй статті особливу увагу хотілося б приділити саме індивідуальним заходам попередження неповнолітньої жіночої злочинності [2, с. 525].

Індивідуальна профілактична робота зазвичай проводиться щодо неповнолітніх, які належать до групи ризику вчинення злочину або вже вчинили злочин, через що потрапили у поле діяльності суб'єктів профілактики.

Індивідуальна профілактика з огляду на об'єкти поділяється на: ранню, спрямовану на усунення або нейтралізацію негативних обставин формування криміногенної спрямованості особи неповнолітнього; безпосередню, спрямовану на усунення кримінальної мотивації, припинення протиправної поведінки неповнолітнього і протидію актуальній криміногенній ситуації; посткримінальну, тобто запобігання рецидиву з боку неповнолітніх, які вже скоїли злочини.

Досвід протидії злочинності незмінно доводить, що ефективне запобігання злочинам неповнолітніх може бути результатом лише об'єднаної і скоординованої, матеріально і організаційно забезпеченої, зацікавленої, політично підтриманої і науково обґрунтованої роботи системи відповідних суб'єктів [3, с. 257].

У структурі індивідуальної профілактики правопорушень розрізняють такі організаційні елементи, як: вживання передбачених законом заходів зі своєчасного виявлення неповнолітніх, схильних до скоєння правопорушень, або осіб, що негативно на них впливають; 2) вивчення вікових і психологічних особливостей неповнолітніх осіб із метою недопущення прояву негативної поведінки; 3) розроблення програми індивідуального, виховно-профілактичного впливу на правопорушника; 4) організація безперервного контролю за способом життя і поведінки підлітка, реагування на «зриви» і заохочення позитивних зрушень [4, с. 47].

До заходів ранньої профілактики, в першу чергу, необхідно віднести активну роботу з батьками неповнолітніх осіб, яка має здійснюватись компетентними органами державної влади, громадськими організаціями та школою.

Так, фахівці звертають увагу на наявний взаємозв'язок певних проблем у поведінці дітей у тих родинах, яким притаманні недостатні виховні навички батьків. Тому по всьому світі зростає кількість впроваджених освітніх профілактичних програм. Головна їх мета – поліпшення практичного виховання дітей, яке має призвести до покращення їхньої поведінки. Найефективнішими нині є спеціальні уроки, коли батьків навчають навичкам переговорів щодо розв'язання конкретних проблем і конфліктних ситуацій у власній родині, вмінню уважно стежити за поведінкою своїх дітей, з'ясуванню сфери інтересів, уподобань і кола друзів свого чада [5, с. 139].

Останнім часом до неповнолітніх вживають такі заходи профілактичного характеру: організація відвідування неблагополучними підлітками виховно-трудових колоній, де для них улаштовують зустрічі із засудженими, які стали на шлях виправлення; рейди з відвідування місць підвищеної криміногенності; правова пропаганда серед підлітків та їх батьків; щорічні профілактичні операції спільно з громадськістю [6, с. 180].

Висновки. Профілактика злочинності неповнолітніх – це система державних і суспільних заходів, спрямованих на усунення або нейтралізацію такої злочинності й послаблення її детермінантів, завдан-

ням якої є утримання неповнолітніх від учинення правопорушень і коригування поведінки осіб, які потенційно схильні коїти злочини [6, с. 181].

Використовуючи індивідуальні заходи щодо попередження злочинності неповнолітніх осіб жіночої статті, ми переслідуюмо відразу кілька цілей: по-перше, коригування особистості, по-друге, активне включення особи неповнолітньої злочиниці в соціальне життя, по-третє, формування нормального сімейного клімату і розуміння в сім'ї.

Необхідно зазначити, що всі розглянуті заходи попередження неповнолітньої злочинності мають застосовуватися у сукупності, взаємно доповнюючи один одного і реалізуватися у тому місці та в той проміжок часу, де вони потрібні і можуть принести найбільшу користь.

Бажання вести нормальний спосіб життя висловлює більшість неповнолітніх злочинців, однак змінити звичну їм поведінку дуже важко, адже для цього необхідні міцна сила волі, твердий характер, інтелект, задовільний психічний стан. Тому варто вирішувати, в першу чергу, питання виховання і самовиховання неповнолітніх злочинців. Найбільш важливими за таких умов є не просто їх усвідомлення і бажання виправитися, а реальні дії останніх.

Перспективами подальших наукових розробок у цьому напрямі виступають питання щодо дослідження наявних та розроблення нових ефективних заходів індивідуального характеру щодо попередження неповнолітньої злочинності осіб жіночої статті та впровадження їх у сучасне життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Медицький І.Б. Запобігання злочинності: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.Б. Медицький. – Івано-Франківськ: Видавець Віктор Дяків, 2008. – 248 с.
2. Профілактика злочинів: Підручник / [О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін.]; За заг. ред. докт. юрид. наук, проф. О.М. Джужа. – К.: Атіка, 2011. – 720 с.
3. Кримінологія. (Особлива частина) [навчальний посібник] / [Кол. авторів Блага А.Б., Давиденко Л.М. та ін.]; за заг. ред. О. М. Литвинова; наук. ред. серії О.М. Бандурка. – Харків: Вид-во ХНУВС, 2011. – 390 с.
4. Педагогічно-правова профілактика правопорушень серед учнів професійних закладів освіти: [навч.-метод. посібник] / [Г.Є. Гребенюк, В.В. Дегтярьов, А.Л. Протопопов]; За ред. Г.Є. Гребенюка – К.: Наук. світ, 2001. – 86 с.
5. Фіалка М.І. Неповнолітня злочинність: сучасний стан та напрямки профілактики / М.І. Фіалка // Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2013. – № 5. – С. 133–140.
6. Корольчук В.В. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх / В.В. Корольчук // Науковий вісник Нац. акад. внутр. справ. – 2013. – № 1. – С. 176–182.